

Архивски број: 08-89/1
09-02-2022 година

Постапувајќи по претставка за спречување и заштита од дискриминација заведена под бр. 0801-306/1 од 08.10.2021 година поднесена од [REDACTED], против Општинско основно училиште на град Штип – ООУ „Гоце Делчев“ за заштита од директна дискриминација врз основа на Член 8 од Законот за спречување и заштита од дискриминација¹ (ЗСЗД) извршена врз основана на етничка припадност, Комисијата за спречување и заштита од дискриминација (КСЗД) врз основа на Член 21, став 1 точка 14 и Член 27, став 1 од ЗСЗД, на 03.02.2022 година го донесе следново

МИСЛЕЊЕ

СЕ УТВРДУВА ИНДИРЕКТНА ДИСКРИМИНАЦИЈА со која се предизвикува сегрегација врз основа на етничка припадност во областа на образованието произлезена од законските одредби од Законот за основно образование.²

Образложение

На 08.10.2021 година до Комисијата за спречување и заштита од дискриминација пристигна претставка од [REDACTED] кое работи во интерес за заштита на колективните интереси на Ромите во областа на заштита на правата на еднакво постапување. Во претставката се наведува дека ученици Роми се сегрегираат во однос на учениците не-Роми при нивното уставно загарантирано право на образование. Имено, во претставката се наведува дека станува збор за проблем на долготрајна и свесно планирана дискриминација врз дел од родителите и ученици од ромска етничка припадност при нивниот упис во учебна година, при што во предметното училиште се распоредуваат во „етнички чисти паралелки“. Следствено, [REDACTED] цитира изјава/поплака на една од родителките на овие деца во која тврди дека нејзината седумгодишна ќерка била ставена во етничко чисто одделение содржано само од деца од ромска припадност, притоа стравувајќи дека нејзината ќерка нема да биде во можност да се интегрира со деца од друга националност и нема да биде во можност да го научи македонскиот јазик. Дополнително се цитираат и други родители а следствено, се изнесува факт дека во учебната 2021/2022 година, од вкупно 4 формирани паралелки, 2 паралелки биле чисто етнички од деца од ромска етничка припадност.

Комисијата за спречување и заштита од дискриминација пред доставување на претставката, по допрен глас на 02.09.2021 г. оствари средба со Директорот на ООУ „Гоце Делчев“ Штип. Врз основа на дискусијата се констатираше дека во првиот уписен рок биле направени два класа на ученици кои пропорционално се состојат од ученици од ромска и

¹ Службен весник на Р. Северна Македонија бр. 258/20 од 30.10.2020

² Службен весник на Р. Северна Македонија бр. 161/2019 од 05.08.2019; 229/2020 од 23.09.2020

македонска етничка припадност односно имало по 8-9 не-ромски ученици наспрема приближно дваесетина ромски ученици по клас. Проблемот се јавил во вториот уписан рок кога се запишале околу 40 ученици исклучиво од ромска етничка припадност врз основа на што биле направени дополнителни два класа кои во најголемиот дел се состоел од ученици од ромска етничка припадност. Статистички гледано, во учебната година во прво одделение биле запишани вкупно 81 дете од кои 16 биле не-ромски ученици. При обидот на директорот да го балансира бројот со по неколку ученици од македонска етничка припадност, родителите на овие деца ги испишувале од училиштето бидејќи не сакале нивните деца да учат во клас каде што 95% од учениците се состоеле од ромска етничка припадност па следствено, дополнителните два класа останале „етнички чисти“. Дополнително, на 13.09.2021 Директорот на училиштето на електронската пошта на КСЗД достави писмо кое содржи дополнително објаснување за состојбата и препораки за надминување на овој долгогодишен проблем.

Врз основа на овие факти, може да се утврди дека не станува збор за сегрегација извршена од страна на ООУ Гоце Делчев – Штип но останува прашањето на системски проблем кој предизвикува сегрегација во училиштата во целата земја. Имено, сегрегацијата на учениците настанува врз основа на Член 63 од Законот за Основното образование кое овозможува родителите да ги запишуваат своите деца во но и надвор од реонот каде што живеат. Согласно став 1 од Член 63, родителот, односно старателот има право да го запише детето во основното училиште во реонот во кој живее или каде што постојано престојува. Следствено, став 4 предвидува можност основното училиште да запише ученици од друг реон или од друга општина само доколку има слободни места за запишување или доколку ученикот од другиот реон или општина нема можност за следење на наставата на својот мајчин јазик во својот реон односно општина. Врз основа на ова, родителите имаат право на слободен избор при запишување на учениците надвор од својот реон врз критериумите од став 4 и врз став 3 кој предвидува согласност од училиштето во кое детето се запишува (надвор од реонот) и согласност од училиштето од реонот во кое детето живее или постојано престојува. Реонизацијата не важи за децата со попреченост согласно став 10 од истиот член.

Член 4 од Законот за основно образование предвидува начела за оваа проблематика кои опфаќаат најдобар интерес и целосен развој на ученикот, еднаквост, достапност, пристапност и инклузивност и унапредување на сличностите и прифаќање на различностите, интеркултурност, мултикултурализам, интеркултурализам и мултикултурност. Дополнително, Член 5 од истиот закон ја гарантира заштитата од дискриминација и обезбедување на промоција на еднаквост. Во оваа насока, настанувањето на сегрегација која произлегува од Законот за основното образование ги руши овие гарантирани начела и остава негативни последици врз развојот и иднината на учениците во земјата.

Конвенцијата за правата на децата усвоена во 1989 предвидува дека училиштата треба да го почитуваат човечкото достоинство на децата а образованието треба да биде во насока на развивање на карактерот и талентите на децата преку поттикнување децата да ги почитуваат своите родители, својата култура како и другите култури. Во документот на ОЕЦД „Правичност и квалитет во образованието: поддршка на учениците и училиштата

во неповолна положба“, меѓу петте клучни и системски препораки спаѓа и препораката да се менаџира изборот на училиштето за да се избегнат сегрегацијата и зголемените нееднаквости.³

Во предметот Оршуш и други против Хрватска, пресуда бр. 15766/03⁴ од Европскиот суд за човекови права, во ист случај каде што во училишта во Хрватска се креирале „етничко чисти“ паралелки од ромска етничка припадност, се констатира прекршување на Член 14 од Европската конвенција за човекови права која ја забранува дискриминацијата.

Имајќи го предвид горенаведеното, во државата постои пракса родителите да ги запишуваат децата во училишта подалеку од своите живеалишта за да избегнат нивните деца да учат со деца од ромска етничка припадност. Сегрегацијата е нотирана и во Комуникацијата до Европскиот Парламент, Европскиот Совет, Европската комисија за економски и социјални работи и Европската комисија на регионите, Платформа на Европската Унија за национални стратегии за интеграција на Ромите до 2020 година⁵ во која Европската комисија им укажува на земјите-членки дека мора да обезбедат пристап на децата Роми до квалитетно образование како и да ја искоренат сегрегацијата и дискриминацијата во училиштата. Народниот правобранител во своите извештаи од 2010, 2011 и 2012 година го нотира постоењето на проблемот со сегрегацијата во земјата и истакнува потреба за преземање мерки и промотивни политики во однос на Ромите и ромските деца кои се цел на интензивно негативно стереотипизирање и социјално дистанцирање од останатите деца. Во извештајот за 2014 година, Народниот правобранител утврдува дека одлуката за реонизација при упис на првачињата не се почитува еднакво во сите основни училишта и отсуствува поголема ажурност од надлежните органи на локалната самоуправа за спречување и за надминување на сегрегацијата во училиштата на нивната територија.

Согласно ЗСЗД, сегрегацијата како облик на дискриминација, во Член 12 се дефинира како физичко одделување на лице или група лица врз дискриминаторска основа без легитимна или објективно оправдана цел. Од дефиницијата и општествениот проблем опишан погоре, се потврдува дека родителите немаат легитимна и објективно оправдана цел да ги запишуваат своите деца надвор од реоните каде што живеат. Етничкиот состав на деца во различни училишта ширум земјата укажува на фактот дека не станува збор за индивидуални случаи кај родителите туку свесно одделување на своите деца од деца кои се од ромска етничка припадност. Ваквиот контекст може да остави далекусежни последици не само врз децата од ромска етничка припадност туку и од не-ромска бидејќи немањето можност и прилика деца со различни културни и етнички позадини да се интегрираат и да учат еден за друг, во иднина може да доведе и до нетрпеливост и дискриминација од страна на „посилната односно побројната“ група.

Врз основа на фактичката состојба, домашната и меѓународната регулатива, судската пракса на ЕСЧП и анализата на релевантните институции и организации во Северна

³ OECD (2012), Equity and Quality in Education: Supporting Disadvantaged Students and Schools, OECD Publishing

⁴ <https://www.refworld.org/pdfid/4ba208fc2.pdf>

⁵ COM (2011) 173 final

Македонија, Комисијата за спречување и заштита од дискриминација врз основа на Член 28 од Законот за спречување и заштита од дискриминација упатува

ОПШТА ПРЕПОРАКА

Комисијата за спречување и заштита од дискриминација препорачува на надлежните органи на локалната самоуправа да преземат активности за доследно почитување на актите за реонизација во нивните општини што за цел би имало десегрегација на децата Роми. Дополнително, потребно е зголемување на педагошките асистенти во училиштата што ќе доведе до поголема социјализација и почит помеѓу децата, поголема соработка помеѓу општинските власти и граѓанските организации во однос на сензибилизација на не-ромските родители и наоѓање начини за поинтензивно учење на македонскиот јазик кај ромските деца што ќе доведе до нивна побрза интеграција.

Во поглед на законското решение во однос на Законот за основното образование, директорите на училиштата во реонот каде што живее детето и директорите на училиштата кои вршат упис на дете кое не спаѓа во нивниот реон, треба да ја користат можноста да не потпишуваат согласност за преземање на дете кое би завршило да учи во училиште кое живее надвор од својот реон. Дополнително, за да се избегне човечкиот фактор на индивидуално одлучување, потребно е Министерството за образование и наука да определени построги критериуми за упис на дете во друг реон со што би се намалил одливот на деца во други училишта што би придонело до намалување на сегрегацијата.

На Државниот просветен инспекторат се препорачува да вршат контрола над процесот на запишување на учениците во образовните установи и начинот на опфат на учениците согласно реонизацијата на основните училишта основани од општините и Град Скопје согласно член 28 и 29 од Законот за просветна инспекција.

Скопје
08.02.2022 година

Комисија за спречување и заштита од
дискриминација

Претседателка
Весна Бендевска

